
ქეთევან ჯგერბაძე

ინგლისური ფილოლოგიის დოქტორანტი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ჯეფერსონი - უ. ფოლკნერის იოკნაპატოფას დედაქალაქი

XX საუკუნის ლიტერატურაში ნაწარმოების მხატვრულმა დრომ და სივრცემ ექსპერიმენტის სახე შეიძინა. მოდერნისტული ტექსტები დროს ციკლურად წარმოადგენს, რაც მკითხველს მიანიშნებს, რომ მათში უარყოფილია წრფივი, ქრონოლოგიური, ისტორიული დრო. პროფანული დროის უგულვებელყოფით მოდერნისტული ნაწარმოები წინა პლანზე წევს საკრალურ, მითოლოგიურ დროს. დროის პრობლემატიკა, თავის მხრივ, სივრცისაგან განუყოფელია. ქრონოლოგიური დროისაგან თავის დაღწევა მხოლოდ ისეთ სივრცეშია შესაძლებელი, სადაც მოძრაობა მინიმუმამდეა დაყვანილი. თანამედროვე რომანის სივრცული თავისებურება გულისხმობს იმას, რომ მოქმედების არეალი მკაცრად შემოფარგლული და დახშულია. დროისა და სივრცის ურთიერთმიმართებას ლიტერატურის თეორიაში ტერმინი ქრონოტოპი შეესაბამება, რომლის შემოტანაც მიხეილ ბახტინის სახელს უკავშირდება.

ამგვარი მკაცრად ლოკალიზებული სივრცის აღსაწერად უილიამ ფოლკნერმა ქალაქის გარემო შეარჩია და მოქმედების ექსპერიმენტულ არეალად აქცია. საინტერესოა, რომ ქალაქს მითოსური სივრცის მნიშვნელობა მიეწერება. მირჩა ელიადეს ნაშრომში „მარადიული დაბრუნების მითი“ ვკითხულობთ, რომ ქალაქი, ტაძრებთან და სასახლეებთან ერთად, აღიქმება ისეთ სივრცედ, რომელიც სამყაროს ცენტრში მდებარეობს და, რადგან ცისა და დედამიწის ერთმანეთთან კვეთის წერტილად გვევლინება, თავად ხდება კოსმოსის ცენტრი, ღერძი. თუ ამ მოსაზრებას დავეყრდნობით, შესაძლოა ითქვას, რომ ფოლკნერის მიერ შექმნილი ქალაქი ესაა პროფანულისაგან განსხვავებული, საკრალური ზონა, სადაც ქრონოლოგიური დრო

არსებობას წყვეტს და რომ ჯეფერსონი განასახიერებს ადგილს, რომელიც სივრცესა და დროში განფენილ, უზოგადეს მოდელად და სამყაროს პირობით სიმბოლოდ და ხატად გვევლინება.

ქალაქი მკაცრად შემოსაზღვრულია „აგვისტოს ნათელში“, სადაც მხატვრული სივრცე ჯეფერსონია. თუ ჰამლეტს დანია ესახება საპყრობილედ, ჯო ქრისმასისათვის იოკნაპატოფას ცენტრალური ქალაქი იქცევა ჩაკეტილ წრედ, საიდან თავის დაღწევაც შეუძლებელია. საკუთარი თავის შესამეცნებლად მიების გზაზე შემდგარი პერსონაჟისათვის ჯეფერსონი სამყაროსა თუ საკუთარი რაობის ცენტრად იქცევა, რომლის მიღწევაც ინიციაციის ტოლფასია. „ცენტრისკენ მიმავალი გზა - „რთული გზა“ (dūrohana)“, წერს ელიადე. ფიზიკურად ქალაქის ქუჩებში მოხეტიალე ჯო ქრისმასი საკუთარ არსებასა და სულის სიღრმეებში მოხეტიალე მაძიებელი გმირია. ქუჩები მისთვის ტრანსფორმირდება საკუთარი რაობის საძიებლად გასავლელ გზად, რომელიც უსასრულოდ იწელება: „ათასობით ქუჩა ქცეულიყო ერთ უსასრულო, უჩინარ მოსახვევებიან მარად ცვალებად ქუჩად, ამ ქუჩას მიუყვებოდა“. ფოლკნერის მაძიებელ პერსონაჟს არ შეუძლია გაარღვიოს ამ სტერილური და ჩაკეტილი წრებრუნვის ფარგლები, შედეგად ის მუდმივად ერთსა და იმავე სივრცეში რჩება. სიმბოლოურია, რომ ქრისმასი ვერ სცილდება ქალაქის საზღვრებს და აქვე ასრულებს სიცოცხლეს: „ისევ ძველ ქუჩას უბრუნდება, ქუჩას, რომელიც ოცდაათი წელიწადია მოიკლავნება. ქუჩას სრული წრე შემოუხაზავს, თვითონ კი მაინც წრის შიგნით დარჩენილა. მართალია, შვიდ დღეში მეტი გავიარე, ვიდრე ოცდაათ წელიწადში, მაგრამ წრე კი მაინც ვერაფრით გავარღვიეო, ფიქრობს“.

წრე, ასევე, ცენტრალური სიმბოლოა რომანში „სული რომ ამომდიოდა“, როგორც პერსონაჟთა გარემომცველი სივრცის ჩაკეტილობის გამოხატულება. ბანდრენების ოჯახს თან დაჰყვება კაკაჩების გუნდი, რომლებიც მუდმივად სიკვდილს შეგვახსენებენ. ისინი წრეებად დაფრინავენ: „ზემოთ ცაზე დაკიდებულან ვიწრო წრეებად, კვამლივით, ისედაც კვამლს ჰგვანან, სრულებით არ ირხევიან, არც წინ მიდიან, არც უკან“. წრის სიმბოლოს უკავშირდება მატარებელიც, რომელიც ვარდამანს, ქალაქში, მაღაზიის

ვიტრინაში უნახავს, რის შემდეგაც მას გამუდმებით ახსენდება, როგორ დადის მატარებელი წრიული ფორმის ლიანდაგზე.

უშუალოდ ბანდრენების მსვლელობაც სხვა არაფერია თუ არა წრეზე სიარული ჯეფერსონისაკენ და უკან. საინტერესო ის არის, რომ ოჯახი თავის დანაკარგს, დედის სახით, მშობელ მიწას აბარებს, უკან კი „ხელცარიელი“ უნდა ბრუნდებოდეს, თუმცა ფოლკნერის მხატვრული სამყარო ის ადგილია, სადაც ყველაფერი უცვლელი სახით არსებობს. ყოველი ცვლილება აუცილებლად ანაზღაურდება, ჩანაცვლდება მეორით. გარდაცვლილ ედის ადგილს ახალი მისის ბანდრენი დაიკავებს. ამგვარად, პერსონალური მნიშვნელობა არავის ენიჭება და ისეთი ცენტრალური პერსონაჟის გარდაცვალება, როგორც ოჯახისთვის დედაა, ემოციურობის თვალსაზრისით არსებითი არ არის.

ჯოზეფ ჰილის მიღერი ნაშრომში *Time in Literature* წერს, რომ დროის მდინარების ალეგორიული ფორმით გამოსახატავად ფოლკნერი თავის პერსონაჟებს სივრცეში გადაადგილებს. რომანის „სული რომ ამომდიოდა“ პერსონაჟებს ფოლკნერი სიზმრისეულ გარემოში ამოგზავნის. დარლის პერსონაჟი ამბობს: „ჩვენ გზას განვაგრძობთ, ნელი, ძილის მომგვრელი ნაბიჯებით მოვდივართ. თითქოს სიზმარში ვიყოთ და წინ კი არ მივდიოდეთ, თითქოს ჩვენ და მას შორის მანძილი კი არა, დრო მცირდებოდეს“. ავტორი ქმნის განცდას, თითქოს აღთქმული მიწის - ჯეფერსონისაკენ მსვლელობისას პერსონაჟები არა სივრცეში, არამედ დროში გადაადგილდებიან, ან უფრო ზუსტად, ადგილმდებარეობის ცვლილებით ისინი, ასევე, გადაადგილდებიან დროში, ანაცვლებენ რა ქრონოლოგიურ დროს ზედროულით. მათი მოძრაობა მაქსიმალურად შენელებული, ირგვლივ გამეფებული ატმოსფერო კი ძილის მომგვრელია, თითქოს არც კი მიდიან და უძრავად დგანან ერთ წერტილში. ამგვარი, ერთმანეთში აღრეული დრო და სივრცე უძრავი მარადისობის ხატს ქმნის, პერსონაჟებს კი პირობით, სიმბოლური მნიშვნელობის მქონე ერთიან, მითოსურ სივრცე-დროში ახვედრებს.

ჯეფერსონი ჩაკეტილ წრეა, სადაც თითქოს მარადიული უძრაობაა გამეფებული. ქალაქი, რომელშიც მთელი სამხრეთის ცნობიერება აირეკლება, კარს უკეტავს

გარესამყაროს. „გვამის შემგინებელში“ ჩიკ მალისონის გონებაში ჩრდილოეთი წარმოჩინდება, როგორც ქვეყნის დასალიერზე არსებული, როგორც გეოგრაფიულად, ისე მენტალურად ძალიან შორს მდგარი ცნება. ჩრდილოეთის ფაბრიკებითა და ქარხნებით სავსე ქალაქები მათ ეფემერულ, ფესვებსმოკლებულ სივრცედ ესახებათ, რომელსაც ეროვნული ხასიათი დაკარგული აქვს. ამგვარად, როგორც ბიძისა და დისშვილის, ისე მთელი სამხრეთის ცნობიერებაში ეს მხარე მტრის ხატსაც კი განასახიერებს, რომელსაც მუდმივად წინააღმდეგობა უნდა გაუწიო.

წრის სიმბოლიკა დროის ციკლურ წრებრუნვაზე მიგვანიშნებს. ამასთან დაკავშირებით თ. კობახიძე აღნიშნავს: „დრო, რომელსაც ზეციურ სფეროთა წრებრუნვა განაპირობებს, უძრავი მარადისობის მოძრავი ხატია და მარადისობას ის იმით ბაძავს, რომ უსასრულოდ განმეორებად ციკლებს მოიცავს, ანუ წრიულად მიედინება. წარსული, აწმყო და მომავალი“. ჯეფერსონი - ესაა სივრცე, რომელიც ჩაკეტილ წრეს განასახიერებს, სადაც ყველა და ყველაფერი იყრის თავს. სწორედ ამგვარ, ყოვლისმომცველ და, ამავდროულად, მკაფიოდ შემოსაზღვრულ გარემოში ამოგზაურებს ფოლკნერი თავის პერსონაჟებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ელიადე 2017: ელიადე, მირჩა. (2017). *მარადიული დაბრუნების მითი*, თბ.: ალეფი, 2017
2. კობახიძე 2015: კობახიძე, თემურ. (2015). *ტომას ელიოტი და მაღალი მოდერნიზმის ლიტერატურული ესთეტიკა*, თბ.: გამომცემლობა უნივერსალი, 2015
3. ფოლკნერი 2015: ფოლკნერი, უილიამ. (2015). *ავვისტოს ნათელი*, თბ.: გამომცემლობა არტანუჯი, 2015
4. ფოლკნერი 2015: ფოლკნერი, უილიამ. (2015). *გვამის შემგინებელი*, თბ.: გამომცემლობა არტანუჯი, 2015

-
5. ფოლკნერი 2012: ფოლკნერი, უილიამ. (2012). *სული რომ ამომდიოდა*, თბ.: გამომცემლობა არტანუჯი, 2012
 6. Miller 2003: Miller, J. Hillis. (2003). "Time in Literature", *Daedalus*, Vol. 132, No. 2, On Time (Spring, 2003), pp. 86-97

Ketevan Jmukhadze

PhD Student, English Philology

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Jefferson – W. Faulkner's capital city of Yoknapatawpha

Summary

The main purpose of the paper is to identify the function of the city, as a central artistic element, in a work of literature. In this regard, works of American modernist author William Faulkner are of much interest.

The paper reviews Jefferson, the central city of the Yoknapatawpha county, as a symbolic and conditional space. The name of the county means a river, which runs slow through flat land. This, in its turn, gives an impression to the reader that time runs slower here. As for space, it is confined with boundaries and its door is closed for outer world. Reflecting psychological, cultural and social environment of the whole county, Jefferson remains memory of South, is focused on the past and neglects everything that is new.

The paper argues that time and space are the subjects of experiment in the novels of Faulkner. The aim of the author is to fulfill the idea of creating the chronotope that is free from limitations of time and space and represents the most general model of the world that has nothing to do with the real city.